

İÇ ÇÜRÜME VE ONARIM YOLLARI (3)

ÇAĞLAYAN BAŞYAZISI, AĞUSTOS 2019

WISE

WISDOM ISLAMIC STUDIES AND EDUCATION

Müzakereli okumak isteyenler için yardımcı doküman olarak hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

İÇ ÇÜRÜME VE ONARIM YOLLARI (3).....	2
EKLER	5
EK-1	5
BİRLİK, UYUM VE İTTİFAK	5
Hizmette vefa	5
Birlik olma ve benliği terk.....	6
Gerçek ittifak ruhunun ölçüsü	7
Tarihten ibret almak.....	7
Gerçek birliği sağlamanın bazı şartları	8
Tarihten bir örnek	9
“Mü’minin şe’ni kerim olmaktır.”	10

İÇ ÇÜRÜME VE ONARIM YOLLARI (3)

Bu konudaki o mübarek “ba’s ü ba’de’l-mevt”in¹ ilk basamağı, Hazreti Allah ile Hâlık-mahlûk münasebetinin gerçekleşmesine; varlık içinde insan olarak yerimizin doğru tespit edilmesine; mahiyet-i insaniyenin bir fihrist gibi yanlışsız okunup kevn ü mekânları temâşada bir mercek, bir rasathane gibi kullanılmasına²; eşya ve hadiselerin tekrar tekrar tahlil edilmesine vâbestedir. Bütün bu hususların realize edilmesiyle dirilişe erip, arkamıza aldığımız mihrabı³ tam tespit ile sinelerimizde, sis ve dumanla belirsizleşmiş Kâbe-i hakikiyi müşahede sayesinde, kıble birliği unvanıyla vifak ve ittifaka açık hâle gelecek ve bunu tevfik-i ilahîye bir çağrı⁴, bir niyaz sayarak yürekten “vâ gavsâh⁵” deyip gerçek konumumuzu düşlemeye çalışacağız/çalışmalıyız...

¹ Geçen ayın yazısındaki son paragrafta ifade edilen çerçevede bir diriliş kast ediliyor. O paragraf: Bütün bu negatif şeyler toplumun/toplumların hakiki kimliklerini yitirdikleri meş’ûm bir zaman diliminde başlamıştı; şansımıza veya şanssızlığımıza günümüzde kavaklar gibi boy atıp gelişt. İç ve dış dünyamız itibarıyla kendimiz olmaya döneceğimiz âna kadar da devam edecek gibi görünüyor. Hiçbirimiz öyle olmasını istemeyiz ama mahiyet-i insaniyenin maddî-manevi anatomisiyle dosdoğru okunup değerlendirileceği, eşya ve hadiselerin bütüncül bir nazarla yeniden tahlile tâbi tutulacağı, peşi peşine kaçırılan fırsatlar telafi edilip birkaç asırlık yırtıkların uygun yamalarla yamanacağı ve yeni bir diriliş faslının yaşanacağı/yaşatılacağı bir kutlu bayram gününe kadar da devam edeceğe benzer.

² Arkadaş! Nefsî **tefekürde** tafsilâtlı, âfâkî **tefekürde** ise **icmalî** yaparsan, vahdete takarrüb edersin. Aksini yaptığın takdirde kesret fikrini dağıtır, evham seni havalandırır. Enaniyetin kalınlaşır, gafletin kuvvet bulur, tabiata kalbeder. İşte dalalete îsal eden kesret yolu budur. (Mesnevi-i Nuriye, Habbe, Zeylû’z-Zeyl (147)

Evet, kendi içimizde ve dış dünyada yaptığımız bu tefekküre, enfûsî ve âfâkî tefekkür diyoruz. Ne var ki insanlar tefekkür ederken, evvelâ enfûsî tefekkürle işe başlamalıdır. Bu bir bakıma, kitabın fihristinde, kitabın muhtevasını tanımadır ki, nerede hangi konu var bilinsin ve şaşkınlığa düşülmesin, yanlış sonuçlara varılmasın. **(Pirizma 9: Kendi Ruhumuzu Ararken, “Enfûsî ve Afakî Tefekkür”)**

Kâinat kitabını herkes kendi seviyesine göre okuyabileceğindenehl-ihakikat,dışarıdakiâfâkîtefekürdenönceenfûsîtefekürün(insanın kendışahsıüzerindeyapacağıdüşünmeameliyesinin) daha faydalı olabileceği hususuna dikkati çekmişler; çokiyibirenfûsîtefekürdersialmayan insanınâfâkîmalumata dalmasının, dibi delik bir kovayla su çekmek gibi olacağını söylemişlerdir. İnsanın meseleyi evvelâ kendi içinde halledip mekanizmayı öyle kurması lâzımdır. İçine gelecek bütün ilim ve irfanı; kan ve dışı gibi çirkin şeylerin arasından çıkan süt hâline getirmesi gerekir. Fizik, kimya, astronomi gibi ilimlerden gelen bilgilerin irfanhâlinegelebilmesi içininsanın kendi içindeenfûsî tefekkürü halletmesi zaruridir. O, bu enfûsî tefekkürden sonra laboratuarlarda veya teleskopların başında hem makro âleme yükselecek hem demikro âleme inecek; arıgibi, konduğu çiçeklerden mârifet hüzmeleriyle önce kevirfanladonatılmış bir insan olacaktır. Böyle olunca da fihrist, kitaptan daha muhteşem hâle gelecektir. (Bahar Neşidesi, “İnsan Küçültülmüş Bir Kainattır.”)

³ Mihraba sırtımızı dönmekle düştüğümüz durumdan yeniden mihraba, Kabe-i Hakikiye yönelerek dirilme...

⁴ Vifak ve İttifak: Kişi, mü’min kardeşinde kendine yakın olan ve asıl görmesi gereken hususiyetleri göremiyor. Mesela; ondaki imanı, imana ait hususiyetleri görmüyor da daha uzaktaki ve hiç de önemi olmayan kusurları görüyor, onları büyütüyor, daha önemli şeylerin yerine onları koyuyor. Ayrıca, arkadaşında görüp kusur ve hata saydığı şeyler çok defa kendisine göre kusur ve hata oluyor, Kur’ân’a ve sünnete göre değil. Müslümanlar bazen oluyor ki; birbirlerine bir dönem Müslümanlığın belini büken Karmatîler’e etmedikleri buğzu ediyor, kini güdüyorlar. Hâlbuki vifak ve ittifak tevfik-i ilâhîye sebeptir. İrade ile, aynı çizgide olma ve bir saf teşkil etme gayreti yoksa, semanın bereketi ve Allah’ın muvaffak kılması gibi bir nimeti beklemek beyhüdedir. Tefvik isteniyorsa bunun fiili duası ittifaktır. Biz hikmetini anlamasak da muvaffakiyet, vifak ve ittifak sebebine bağlanmıştı. Bunun elde edilmesi için şunlara dikkat etmeliyiz:

a) Asıl ubudiyet, işlene işlene tabiatın bir parçası haline gelen ubudiyettir. Mü’min kardeşlerimizle uyum meselesini de temrinat yapa yapa fitratımız haline getirmeliyiz. Hatta “kardeşiyle uyum içinde çalışmaya” yemin eden zannediyorum sevaba girer. Yeminini bozarsa altmış gün oruç tutsun, zorlasın kendini. O güzel haslet fitrat haline gelinceye kadar böyle bir şeyle bağlasın nefsinin. Bir koruluğun sık ağaçları gibi, şuursuz ve iradesiz dalların, yaprakların bir arada olmasındansa, irade ile nefsin içimizdeki ihtilaf temayüllerini bastıra bastıra bir arada yaşamaya ve uyum göstermeye çalışmak yeğlenmelidir. Çünkü, insanın en önemli yanlarından birisi iradesidir.

b) Çevremizle münasebetlerimizde egoist, bencil olmamalıyız. “Her şeyin en iyisini ben bilirim”, “Herkes bana uymalı” şeklindeki tavırlar uyumu, vifak ve ittifakı zedeler. Hatta bunlar söylenilmeden hissettirilse dahi zedeler. Ben böyle anlayışa sahip çok insan gördüm ki kırk sene boyunca hiçbir başarı ortaya koyamamıştır. Dıştan bakıldığında dâhi gibidir, ülkeler fethedecek gibi durur; ama hiç kimseyle uyum sağlayamadığı için hep havanda su döver. Onun için çevremize karşı duygu, düşünce ve tavırlarımızda dikkatli olmalı; mesela, “Nurlar”ı okuyorken bile başkasına bir şey anlatma mülâhazası ile değil, kendimize nasihat ediliyor edasıyla okumalıyız.

Ayrıca, Allah (celle celâluhû) bizi böyle güzide arkadaşlarla tanıştırmış, bu nimetin kadrini bilmek gerekir. Eğer bu nimet bilinmez ve şükrü edaedilmezse nankörlük olur, küfran-ı nimet olur. **Vifak ve ittifakın Tefvik-i ilahîye bir çağrı olması hususu ile ilgili EK-1’E bakınız.**

⁵ **Va Gavsah:** Medet Allah’ım manasına

Sistematik düşünce, mahrûti bakış, bildiğimiz şeylerin bir kere daha sorgulanması⁶, taklit cadısının tesirinden sıyrılma, kibir, gurur, ucb, bencillik levsiyâtının ayaklar altına alınması bu oluşum ve bu dirilişte olmazsa olmaz esaslardandır. “Ben” deyip oturup-kalkanların, büyüklük taslama maraz ve hummasıyla kendilerine takılanların ve kendilerini aşamayanların, alkış ve takdir beklentisiyle ufuklarını karartanların, çıkar ve menfaat uğruna bir kısım sefil ruhlara takılıp onlara zangoçluk yapanların kendileri olmaları imkânsızdır ve böylelerinden bir şey beklemek de beyhudedir. Zira sayılan bu hususların hemen hepsi, gözü kör, kulağı sağır, kalbi iğrenç bir et parçası haline getiren onmaz birer marazdır ve tedavileri de iradelerin hakkının verilmesiyle ekstra bir inayete kalmıştır. Eğer onlardan bu ölçüde bir gayret ve ötelere de bir lütuf ve utûfet eli imdada yetişmezse, insanın manevî anatomisine musallat olmuş bu emraz-ı maneviye mezara, hatta daha ötelere kadar elini bunların yakasından çekmeyecektir. Böyleleri bütün diriliş yollarına rağmen o iç içe fasit daireler girdabında gidip kalbî ve ruhî hayatları itibarıyla yokluğa yuvarlanacak ve zincirleme deformasyonlarla en alt tabakadaki varlıklar seviyesine düşeceklerdir.

Mahiyet-i mübeccelesiyle melekleri bile imrendirecek potansiyel⁷ bir konumu haiz bu “ahsen-i takvîm” abidesinin bu ölçüdeki su-i akıbeti, ruhânîlere fâikiyetine rağmen şeytanları bile tiksindirecektir⁸. Kendinden, donanımından ve Allah karşısındaki konumundan habersiz bu tipler kendilerini hakir duruma düşürdükleri gibi, yaratılış itibarıyla ulvî mahiyetlerini dejenere ettiklerinden dolayı da yer-gök ehline lanetle yâd edileceklerdir⁹. Evet, bu, Hak

⁶ Aslında, toplum yapısının sıhhatli ya da arızalı, pozitif ya da negatif yanları açısından –akılın zahiri nazarında her zaman görülüp hissedilmese de– önemli bir tesirinin olduğu muhakkaktır. Fertler, içinde buldukları toplumun çocuklarıdır ve her şeyi onun atmosferinde duyar, yaşar ve benimserler. Bu konuda umumî mânâda ilim ve irfan sahiplerine, hususî mânâda da sorumlulara düşen şey, toplumu yanlış şekilde etkileyen ve akla, müşâhedeye, tecrübeye, dinî düşünceye ters bir kısım yabancı ve zararlı mülâhazaların ayıklanmasıdır. Tarihte bu ayıklamanın en büyük kahramanları peygamberler olmuştur. Onlardan sonra ise, ilhamla gerilmiş asfiyâ; kalb ve kafa bütünlüğü içinde bulunan fikir adamları; fizik yanında metafiziğe, muhakemenin yanında vicdanî seziye, tecrübenin yanında vahy-i semavîye değer veren ilim adamları gelir. (**Kendi Dünyamıza Doğru: “Kültür Problemimiz ve Kendimiz Olma”**)

⁷ Hocamızın farklı yerlerde vurguladığı insanın potansiyel zenginliğine dair bir örnek olması bakımından insan-ı Kamil yazısındaki şu paragraf özet mahiyetindedir: “Akıl zâhirî nazarında âlem-i kebir kâinat; hakikatte ve Allah katında ise kebir olan insandır. Hz. Ali’nin yaklaşımıyla, **onun mahiyeti meleklerden de ulvidir; avâlim onda pinhândır, cihanlar onda matvidir.** (Türkçesi Âkîf’e aittir.) İnsan-ı kâmil, Cenâb-ı Hak’ın, zâtî şûnâtının tam bir mazharı ve O’nun varlığının da câmi bir aynası olması itibarıyla, **bâtını** esmâ, sîfat ve şûnât-ı zâtîyenin nokta-i mihrakiyesi, **zâhiri** de kelime kelime, satır satır, paragraf paragraf bütün varlık ve eşyanın kısmen sarahaten, kısmen de remzen ve işaretten tam bir hulâsası, bir fihristi, hiç olmazsa ana başlıklarıyla eşya ve hâdiselerin câmi bir indeksidir. Hazreti Vücut, onda küllî ve tafsilî bir şekilde tecellî ettiği için, yani icmalen de olsa o her şey ve her nesneden bir çizgi, bir kelime, bir satır taşıdığı için, bir mânâda her varlık onun âyine-i vücudunda mündemiç, Zât-ı Hak da kalbinde kenzen mütecellîdir. Her hâlde ilk insan-ı kâmile meleklerin secde ile emredilmesinin hikmetlerinden biri de, işte onun bu zâhirî-bâtinî donanımı ve potansiyel zenginliği! Böyle bir zenginlik, aynı zamanda bu ölçüdeki hususî teveccühe ciddî bir teveccühle mukabeleyi gerektiriyordu ki, o da din şeklinde sistemleştirilen ilâhî ahlâk ve kevnî kanunların temsilinden ibaret olan diyanetti. Evet, eğer Hak’ın gözü bizim üzerimizde ise –ki öyle olduğu açıktır– bizim gözümüz de dini, hayata hayat kılma cehdiyle hep O’nda olmalıydı..!”

⁸ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

"Tıpkı şeytanın durumu gibi: Hani o insana "İnkâr et" der; o inkâr edince de, "Bilesin ki benim seninle ilgim yok, ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım" der." (Haşr; 16)

⁹ كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُولَئِكَ جَزَاءُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾

İman edip bu resulün hak olduğuna şahit olduktan ve kendilerine apaçık kanıtlar geldikten sonra inkârcılığa sapan bir kavme Allah nasıl hidayet nasip eder? Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez. İşte onların cezası, Allah’ın, meleklerin ve bütün insanların lânetine uğramalarıdır. (Al-i İmran, 86,87)

nezdindeki yer ve kıymetini bilememe ve kendini hakir görmenin neticesidir. Ne hoş dillendirir mahiyet-i insaniyeyi milli şairimiz:

*“Haberdâr olmamışsın kendi zâtından da hâlâ sen,
‘Muhakkar bir varlığım!’ diyorsun ey insan, eğer bilsen.
Senin mâhiyyetin hattâ meleklerden de ulvîdir;
Avâlim sende pinhandır, cihanlar sende matvîdir.”*

Ne var ki bunun böyle bilinmesi de bütüncül bir bakışa, her şeyi gerçek mahiyetiyle görüp değerlendirmeye, oldukça derin bir tefekkür, tedebbür ve teemmüle vabestedir. Ancak bu yol ve yöntemlerle insan kendini doğru okuyabilir; okuyabilir ve bu konuda düşünce enginliğiyle gider otağını tâ “Mustafeyne’l-Ahyâr” zirvelerine kurar; kurar ve sıyrılır bir hamlede dünya ve mâfihâdan, onun ziynet ve debdebesinden.. kanat çırpar üveyikler gibi sonsuzluk semalarına doğru.. iç âlemini kendine has derinlikleriyle müşahedeye koyulur.. ve latife-i rabbâniyesini göz kamaştırıcı renk ve deseniyle okumaya durur.. salar kendini satır satır var oluş gayesini mütalaaya.. atar sırtındaki benlik semerini; “Hak” der, yürür kendi uzaklığını aşma istikametinde¹⁰.. ruhânîlerin teşrifatçılığıyla öylesi erişilmezlere erer ki, tükürür her türlü dünyevî debdebe ve ihtişamın kirli yüzüne.. kendini keşfedip bulmanın şehrâyinlerini yaşar ve yudum yudum Hak tecellilerinden kâse kâse kevserler yudumlar.. an olur, aşk u iştihak meltemleriyle selviler gibi salınmaya durur.. zaman gelir, güller dalında şakıyan bülbüller gibi çevresine bayıltan nağmeler sunar.. silinir gider gözünde dünyanın yalancı güzelliklerinin yanında cennetlerin hûri-gılmanı, köşkü-sarayı ve balı-kaymağı.. “Hû” der oturur-kalkar, Yunus diliyle “*Bana Seni gerek*” der inler.

Anlamaz bunları “Dünya, dünya!..” deyip inleyenler; bu yalancı âlemin süs ve ziynetinden sıyrılamayanlar; tûl-i emel ve tevehhüm-i ebediyet yanılılarıyla ukbâyı görmezlikten gelerek saray saray üstüne inşa edenler; akıllarını ve kalblerini villalara ve filolara ipotek haline getirenler. Bütün bunlara “Yuf!” demek dilimin ucuna kadar geliyor ama ifade kirliliğinden uzak durma mülahazasıyla denecekleri tarihin kirli sayfalarına emanet ederek konuya bir nokta koyup geçiyorum; geçiyorum, zira ışık süvarilerinin bekledikleri başka şeyler var. Evet, onlar ellerinde nur meşaleleriyle ziya avlama peşindeler. Karanlık ruhlar zulmetler sarmalları içinde kalakalsınlar, onlar,

*“Hak şerleri hayr eyler,
Sen sanma ki gayr eyler;*

¹⁰ Bir insan için en önemli mesele kurbettir; yani, Allah’a yakın olmaktır. Allah’a yakınlık, cismin cisme yakınlığı değildir; o mânevî bir yakınlıktır. Bizim müteşâbihâta girmeme adına kullandığımız üslûb içinde, kurbet, kendi uzaklığımızı aşma demektir. Evet, O bize her şeyden, herkesten daha yakındır; gözsüz göremese, sağırılar duyamasa, hisleri, ihsanları işlemeyen mahrumlar anlayamasalar da O’ndan daha ayân, daha yakın kimse yoktur. O herkese herkesten daha yakındır; bir uzaklık sözkonusu ise, o insanlara aittir. Uzaklık, cismaniyetle, bedenle, nefis mekanizmasıyla alakalı bir husustur. Şehvet, gazap, öfke, kin, nefret, hırs ve inat... gibi kuvveler uzaklaştırıcı faktörlerdir. Bu açıdan, yakınlık, bu kuvvelerin ifrat ve tefritlerini aşmak, istikamet üzere olmak, güzel ahlakı yakalamak, Cenâb-ı Allah’ın yarattığı üzere fitrat-ı asliyeyi korumak, o kaybedilmiş ise ciddi bir gayretle tekrar öze dönmek demektir. (Ümit Burcu, “Kurbet Yolları ve Rıza”)

*Ârif ânı seyr eyler,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler!..” (İbrahim Hakkı)*

deyip topluca tefvîz atmosferine ermeyi hecelelemekteler...

EKLER

EK-1

BİRLİK, UYUM VE İTTİFAK

SORU:

Beşerî zaaflarımızı aşır, İlâhî yardımın gelmesinin en büyük vesilesi olan birlik ve ittifak ruhunu nasıl kazanır ve devam ettirebiliriz?

CEVAP:

Allah Rasûlü (s.a.s.)’in pek çok hadis-i şeriflerinde, Allah’ın rahmetinin, bereketinin, korumasının toplum için olacağı söz konusu edilmiştir. Bediüzzaman, “*Tevfik-i İlâhî’nin en büyük vesilesi vîfak ve ittifaktır; yani, Allah’ın yardımını alarak, başarı kazanmanın yolu birliktir*” buyurur. Evet eğer Allah (c.c) bir insanı muvaffak kılacak, onu yardımına mazhar edecekse, buna çeşitli şeyleri vesile yapabilir. Meselâ, kişinin imanı buna bir vesile olabileceği gibi, ihlâs da bir vesile olabilir. Keza vefa da önemli bir vesile sayılabilir ve Cenab-ı Hakk bütün bunlarla yükseltmek istediklerini zirvelere yükseltebilir.

Hizmette vefa

Dine vefa, üzerinden yıllar geçse de, insanın dine hizmet etmede hiç eskimeden hep taptaze kalması, hattâ 70-80 yaşına ulaşırsa da, gönül verdiği hizmet adına yüreğinin sürekli dopdolu çarpması demektir. On senelik ömründe, sahibine hep sadık kalan ve onun koyunlarının bekçiliğini yapan bir köpeğin bile, sahibi katında diğerlerine nispeten ayrı bir değeri vardır. Hayatının 20-30 senelik bir diliminde olsun, hiç ayrılmadan, hep O’nun kapısının eşiğine baş koyan ve kemâle giden yolda hep O’na doğru yürüyen bir insana, Cenab-ı Hakk’ın verdiği değer elbette ki çok başka olacaktır. Hattâ yer yer o insan

va'dini bozsa da, Allah vefa muamelesini hiç bozmayacaktır. Bu açıdan vefa çok önemlidir ve insan, Allah'a karşı göstereceği vefa tavrı ile, O'nun katındaki değerini öğrenebilir.

Birlik olma ve benliği terk

Ancak, tevfik-i İlâhî'ye, yani başarıya uzanan yolda hedefe varmak için İlâhî yardımın gelmesine bütün bunlardan daha önemli bir vesile vardır ki, o da vifaktır, ittifaktır, birliktir, yüreklerin aynı gaye etrafında çarpması ve o gaye etrafında geçimsizlik ve ayrılıklara fırsat verilmemesidir. Vifak, ittifakla aynı kökten gelip, uzlaşma, anlaşma, karşılıklı uyum içinde olma demektir. İsterseniz buna, fert ve toplum planında sürekli konsensüs arama da diyebilirsiniz. İttifak ise, *iftiâl* kipindedir ve 'mutavaat' ifade eder ki, insanların aşk, şevk hattâ cinnet derecesinde birbirlerine karşı uzlaşma, anlaşma, konsensüs mülahazalarını tabiat haline getirmeleri manâsına gelir. Bir insanda, "Allah'ım! Ben kardeşlerim olmadan edemem." diyecek ölçüde bir uzlaşma, anlaşma derdi yoksa, bu duyguyu içine sindirememiş demektir. Esasen ittifak etmek demek, bir çizgi üzerinde, herhangi bir insanın kendi renginin, kendi hususiyetinin başka renk ve hususiyetlerle dengelenmesi demektir.

İşte böylesi bir vifak, tevfik-i İlâhî'nin vesilesi ise, o bizim en büyük arzumuz olmalıdır. Her şeyde 'biz' eksenli hareket etme, 'sen'leri, 'ben'leri bir kenara bırakma ve belli bir noktadan sonra da tamamen eriyip şeffaflaşarak O'nu gösterme ve toplum içinde durumumuz itibariyle de sadece insanlardan bir insan olma, hattâ bütün özellikleri aşarak vifakın tabiat haline gelmesi yollarını arama, işte böyle bir anlayışa Cenab-ı Hakk'ın bilemediğimiz sırlı bir inayeti, bir yardımcı söz konusudur. Zaten O'nun herşeyi bir sır değil mi? Meselâ O, "Namaz kılın, cennete koyayım" buyurur. Burada bize düşen, emre itaattaki inceliği kavramak ve namaz kılmaktır. Ama acaba "namaz kılmakla Cennet'e girmenin münasebeti nedir?" denecek olursa, bu, itaate Allah'ın bir va'di, bir mükâfatıdır denebilir. Dolayısıyla biz, O'nunla ilgili her şeyi anlayamayız. Fıkıh usulünde bunlara *taabbudî* emirler denir. Yani, bir emri, başka mülahazalar taşımadan, sırf Allah emrettiği için yapmak demektir ki, onun neticesi ahirette görülecektir. Bunun gibi Allah (c.c), bizi koruması altına alacak ve bize yardımını yâr ederek başarıya giden yolu açacaksa, bizim vifak ve ittifak

içinde olmamızı o işe şart-ı adi kılmıştır. Efendimiz (s.a.s)'in, Hz. Ali (r.a)'nin ve büyük üstadların hayat boyu mülahazaları hep bu çizgide cereyan edegelmiştir.

Gerçek ittifak ruhunun ölçüsü

Vifak ve ittifakın bir başka yanı da şudur: Eğer insanlar birbirleriyle uzlaşıp anlaşılırsa, taassup ve bağnazlık çekişmelerine karşı hep kapalı kalmış olurlar. Aksine toplumu meydana getiren değişik unsurlar, sürekli kendi meşreb, anlayış ve mizaçlarını ya da kendilerini nisbet ettikleri etnik menşei ön plana çıkaracak olurlarsa, o zaman toplumun ferdleri sürekli taarruzların, çekişme ve vuruşmaların ağında birbirini nötr ederek, neticede hiçbir olumlu iş ortaya koyamayacaklardır. Büyük bir düşünür, gerçek vifak ve ittifak ruhuna ermiş bir insanın, kardeşlerinin hizmet ve başarılarından memnun olacağını ifade eder. Toplum içinde bu ölçüde bir hissiyat paylaşması yoksa, yani bütün bir toplum olarak bütün zaferlere sevinilip, hezimetlerden elem duyulmuyorsa, bu durumda zihnen dahi vifak ve ittifak sağlanamaz. Hattâ, bir insan, hizmet yolundaki kardeşi için, “Allah’ım, kardeşimin kalbini ıslah et” deyip dua ederken bile aklından, “onun kalbi biraz bozuktur da, bundan dolayı onu ıslah et” şeklinde bir duygu veya düşünce geçiriyorsa bu, hakiki manâda bir vifaka ve zihinlerin aynı gayeye yönelmesine manidir. Bu girdaba düşen insan, zaman gelir, kardeşinin elim bir trafik kazasında ölüp gitmesini, zaman gelir kolunun, bacağıının parçalanmasını düşleyebilir ve böylece kendisini öyle bir belâya salmış olur ki, kendi kolunun, bacağıının gitmesi bundan hafif kalır. Bir şair bu durumu; “*belâ-yı ekber ol dur ki, özünü gaflete salmış*” şeklinde ifade eder. Bu kabil çatışma ve vuruşmaların en güçlü hareketleri bile tesirsiz kıldığını görmemek için kör olmak lazım. Zaten böyle gafillerin iman ve Kur’an hizmeti adına alternatif düşünce üretmeleri ise, böyle bir şey şu ana kadar hiç görülmediği gibi, bundan sonra da görüleceğine ihtimal verilemez.

Tarihten ibret almak

Sahabe, nezih bir cemaatti. Biz, bağlı bulunduğumuz düşünceler itibariyle onlar hakkında olumsuz fikirler serdedip olumsuz sözler söyleyemeyiz. Ancak tarihî bir gerçek var ki, o da, bu dupduru cemaatın bile içtihadî hatalardan kaynaklanan bazı ihtilaflara düşmüş olmasıdır. Arzu edilirdi ki, onlar hep birlikte hareket etsin. Hz. Osman

dönemindeki fitneler olmasın; Hz. Ali ve Muaviye çekişmesi yaşanmasın; yaşanmasın ve İstanbul'un bu medeniyet ve insanlık taşıyıcı dine kapılarını açması Fatih'e kadar gecikmemiş olsun. Daha sonra, Selçuklular'a ve Osmanlılar'a daha başka ve uzak diyarlara medeniyet telâkkilerini taşıma fonksiyonunu yerine getirmek kalsın ve neticede, dünya dengesi, bugün bozulduğu ölçüde bozulmamış olsun. Ama bu, artık bir ütopya bile olamayacak kadar geçmişe dönük bir hasret mırıltısı. Biz, kendi sorumluluklarımızla mükellef ve kendi yaptıklarımızdan sorumlu olmakla birlikte, bütün bunları arz etmemin sebebi, eğer geçmişte iç sürtüşme ve kavgalar yaşandığı için vifak ve ittifak ruhu tam manâsıyla korunamadığından, o günkü insanlar kendi çağları itibariyle başarısız oldular ise, tarihî tekerrürler devr-i dâiminden, yani aynen olmasa da, misliyle tekrar edip duran hadiselerden ibret alarak, aynı hatalara tekrar düşmememiz gerektiğini hatırlatmaktır. Evet, biz de aynı ağlara takılıp kalmayalım; çekişme ve çatışmaların ağında yok olup gitmeyelim. Allah'a sığınırken, vifak ve ittifak heyecanıyla sığınalım.

Gerçek birliği sağlamanın bazı şartları

Konuyla alâkalı olarak şu hususların önemi bilhassa vur-gulanabilir:

Bir kere, Hakk'ın hatırı yücedir; o hiç bir şeye feda edilmemelidir. Dünden bugüne ve hususiyle de günümüzde mü'minler karşılıklarına çıkan ne büyük meselelerde dişlerini sıkıp katlanmışlar ve herkesle hoşgörü, diyalog adına el sıkışıp görüşmüşlerdir. Bunun, insanın ruh ve düşünce dünyasında hasıl ettiği şeyleri pek çok kimse anlayamaz. Şahsen ben, hep düşünerek taşınarak, hattâ başkalarının da düşüncelerini alarak hareket ettiğim halde, yine de içimdeki bazı şüpheleri atabilmiş değilim. Çoğu kez Rabbime yönelerek, "Rabbim! Şu ana kadar Seninle olan münasebetlerime hep dikkat etmeye çalıştım. Ama acaba bütün sevmelerimde, kucaklamalarımında milimi milimine Sen'in rızanı gözetebiliyor muyum? Zira bu konuda her zaman içtihad hatası yapılmış olabilir. Oysa ki ben, Seni hiçbir şeye feda etme niyetinde değilim. Seni Cennet'e girmeye bile feda edemem; benim için Sen ve Senin rızan her şeyden önemlidir. Sen bizi istikametten ayırma!" diyor ve yalvarıyorum.

Evet, yapılan bazı şeyler gerçek duygularımızın rağmına olmuş olabilir veya hislerimizle hareket edip, akıl ve mantığı geri plana almış olabiliriz. Bu arada niyetlerimizdeki duruluğu da koruyamadığımız zamanlar olmuş olabilir. Cenab-ı Hakk, “*Bazınızı bazınızla imtihan ederiz*” (En’am, 6.53) buyuruyor. Dolayısıyla, bazıları bizimle imtihan olur, biz de bir kısım insanlarla imtihan olabiliriz. Evet, şahıslar hiçbir zaman ölçü değildir. Allah (c.c), kâinatta kurduğu düzende, insanlar arasında koyduğu nizam veya sistemde insanların çürük hendeselerini ve çürük hesaplarını esas almamıştır. Bu konuda Kur’an, Sünnet ve bilhassa ilk dönemlerde yaşamış büyük alimlerimizin içtihadları yolumuzu aydınlatan birer projektördür. Şahsî kriterlerimize uymuyor diye, başkalarının kötülüğünü istememiz asla doğru olamaz. Ben, kendi tabiatım icabı başkalarını beğenmeyebilirim; ama bunu açığa vurmaya hakkım yoktur. Hele, yarım kelimeyle de olsa, başkalarını yanlış tanıtmaya hiç mi hiç hakkım olamaz. Eğer ortak yapılan milli ve vatani işlerde bir zarar söz konusu ise bir araya gelinip, karşılıklı müzakerelerle mutabakat sağlanmalıdır.

Bazı kimselerde zaman zaman sarsılma, aşk ve şevkini yitirme ve bazı farklı düşüncelere kapılma olabilir. Allah Rasulü (s.a.s), hayırda ya da şerde bir çığır açanın amel defterine, o çığırda yürüyenlerin kazanacakları sevap ya da günahın aynen yazılacağını haber veriyor. Dolayısıyla, insanların, hele hele aynı ülkü ve aynı hizmet çizgisindeki insanların aralarında ayrılıklar meydana getirmek nasıl büyük bir günahsa, meydana getirilmiş uçurumları kapatmak da aynı büyüklükte bir sevaptır. Sahabe-i Kiram bu sevabı elde etmede adeta birbiriyle yarıştırlardı.

Burada başka bir münasebetle arz ettiğim bir örneği bir kere daha tekrar etmek istiyorum:

Tarihten bir örnek

Hz. Ebû Bekir efendimiz (r.a) bir konuda kendi kanaatini ortaya koyunca Hz. Ömer efendimiz (r.a) de kendince doğru olanı söylemişti. Böyle bir mübahese, hakkında Efendimiz (s.a.s.)’den açık ve kesin bir hüküm duyulmamış konularda, Ashâb-ı Kiram

arasında geçen her zamanki görüş teatilerinden biriydi. Fakat, her nasılsa Hz. Ebû Bekir efendimiz biraz kırılır gibi oldu ve Hz. Ömer'e, "Zaten ben ne söylüyorsam, sen onun aksini söylüyorsun" deyiverdi. Hz. Ömer'in sesi birazcık yükselince, Hz. Ebû Bekir, işi daha ileri boyutlara götürmemek için kalkıp oradan uzaklaştı ve Efendimiz'in huzuruna geldi. Meseleyi Efendimiz'e açarak, "Ya Rasûlellah! Ömer'le konuşurken biraz kaba davrandım ve onu rencide ettim. Ben şimdi ne yapayım?" dedi. Bu arada Hz. Ömer de olup bitenden çok ciddî pişmanlık duymuş ve soluğu Hz. Ebû Bekir'in evinde almıştı; evde olmadığını öğrenince de Allah Rasûlü'nün yanına gelip boynu bükük ve hüznü bir şekilde Allah Rasûlü'ne halini arzetme sadedinde durumu olduğu gibi anlatmıştı. Efendimiz (s.a.s), en sadık arkadaşı olan Hz. Ebû Bekir'in hiç bir şekilde incitilmesine razı değildi. Bundan dolayı Hz. Ömer'e hitaben, "*Arkadaşımı bana bırakmalı değil miydiniz?*" itabında bulundu. İşin ağır ve çetin bir yola girdiğini farkedenden Hz. Ebû Bekir Efendimiz hemen müdahale etti. Efendimiz'in karşısında dize geldi ve "Ya Rasûlallah! Kabahat Ömer'de değil, bende idi" diyerek problemi çözüverdi. (*Buharî*, Fezailü Ashabi'n-Nebi, 5; Tefsir, A'raf, 3.)

"Mü'minin şe'ni kerim olmaktır."

İşte, bence bugün, muhtaç olduğumuz anlayış da budur. Şu da bir gerçek ki, insanlar arasında hiç bir fikir tartışılmasın ya da az da olsa rencide edici bir düşünce ortaya atılmasın şeklindeki düşünceler, her şeyden evvel beşer tabiatını inkâr etmek demektir. İnsanlar arasında meydana gelen olumsuzlukları tatlı dil ve hüsn-ü hal ile tadil etmek mümkünse ve en sert insanlar bile bir takım gayretlerle yumuşatılabiliyorsa, mü'mini yumuşatıp, arayı düzeltmek çok kolay olsa gerek. Bediüzzaman, *Uhuvvet Risalesi*'nde "*mü'minin şe'ni (aslî özelliği) kerim olmaktır*" buyurur. Bu ise, eğer sen "ona ikram eder, iyilikte bulunursan, ona malik olursun" demektir ve yine bu manâda, "*İnsan, iyiliğin kölesidir*" denilmiştir. Bir defasında, devamlı aleyhimizde yazı yazan bir insanı centilmence karşılayıp, daha ilk görüşmeğe oturduğumuzda, hemen ilk sözü, "Hocam, sizin aleyhinizde çok kötü, ulu-orta şeyler yazdık, bizi bağışlayın" şeklinde olmuştu. Cevaben, "Hayır, estağfirullah, siz doğruyu yaptınız. Eğer biz bu ülke yararına bir şeyler yaptığımızı, millet ve devletimizle bir olduğumuzu, gelecek adına – inşâ-Allah – güzellikler ifade eden bazı

faaliyetlerde bulunduğumuzu gerektiği gibi anlatamadı isek, elbette sizin vazifeniz, zararlı gördüklerinizi Türk toplumuna duyurmak olmalıydı” deyince, o bir adım daha attı ve, “Hayır, hayır hocam, siz centilmenliğinizden öyle söylüyorsunuz. Biz size hep kötülükle yaklaştık” dedi. Anlaşmazlık, hele hele sonunda kırılma ve ayrılıklara sebep olacak anlaşmazlık hallerinde suçu üzerimize aldığımız takdirde katiyen kaybeden taraf olmayız; aksine, kazanan taraf oluruz. Bununla birlikte, herkesten aynı ölçüde bir karşılık da beklenmemelidir. Siz bütün dünyada adeta hoşgörü Heraklitleri haline gelmeye ve herkese yumuşak davranmaya çalışmalısınız. Evet önemli olan budur. Siz, size düşen bu önemli misyonu yerine getirirken, tabiatının icabı zehirlemekten lezzet alanlar da çıkabilecektir. “Herkes kendi karakterinin gereğini sergiler” deyip, şefkatle ve mülayemetle yolunuza devam edeceksiniz!